

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВА

Галушкіна Т.П. д.е.н., професор, Ліпанова О.В., Макарова І.А.

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса

На сьогоднішній день найбільш принципові проблеми присутності України на міжнародних ринках пов'язані, насамперед, з товарною структурою її зовнішньої торгівлі. Високу частку в українському експорті посідає продукція галузей, які використовують значні обсяги природних ресурсів. Така зовнішньоторговельна спеціалізація зумовлювала і зумовлює відповідні зміни в структурі українського ВВП, зокрема в структурі промислового виробництва.

Негативні тенденції в характері участі України у міжнародній торгівлі є причиною загострення екологічних проблем, погіршення еколого-економічних параметрів господарського комплексу країни порівняно з іншими країнами світу, збільшення рівня питомої природоємності економіки України.

На сьогодні ринок диктує нові умови до якості виробництва, продукції. Це пов'язано з тим, що в умовах фінансової кризи виживаємість будь-якого підприємства, його стійке положення на ринку товарів та послуг визначається рівнем конкурентоспроможності. Останнім часом все більше уваги звертається на якість не тільки продукції, а й на якість навколишнього середовища при виробництві.

Між тим, відчуваються деякі прогалини щодо законодавчої підтримки процесу забезпечення сталого споживання та використання, зокрема, стосовно розвитку виваженої споживчої політики на економіко-екологічних засадах.

Якщо розглядати ці тенденції в ретроспективі, то найбільш чітко законодавчі регламенти екологічно безпечного природокористування проглядаються в Концепції національної безпеки України, яка схвалена постановою Верховної Ради України від 16 січня 1997 р., і яка декларує екологічну компоненту щодо сталого споживання та використання дещо звужено (пункти г, є):

- а) впровадження науково обґрунтованих нормативів природокористування та охорони довкілля і контроль за його дотриманням;
- б) контроль за станом навколишнього природного середовища, виявлення та усунення загроз для здоров'я населення, своєчасне попередження громадян України у разі небезпеки
- в) зниження антропогенних навантажень, ліквідація наслідків шкідливого впливу людської діяльності на природне середовище;
- г) впровадження у виробництво екологічно безпечних технологій;
- д) реалізація заходів щодо зниження впливу наслідків Чорнобильської катастрофи;
- є) недопущення неконтрольованою ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів.

Слід констатувати, що вирішення питань впровадження систем управління якістю на підприємствах та організаціях України активізувалося ще після прийняття Указу Президента України від 23.02.2001 року № 113 “Про заходи щодо підвищення якості вітчизняної продукції” та розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.06.2001 року № 462-р “Про затвердження плану першочергових заходів щодо впровадження систем управління якістю на підприємствах на 2001-2002 роки”. Окрім цього 17 серпня 2002 року розпорядженням Кабінету Міністрів України № 447-р затверджена “Концепція державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг)”. Однак, аналогічна концепція в галузі довкілля на сьогодні відсутня.

Між тим в Україні задекларовані законодавчо-нормативні підвалини щодо захисту прав споживачів, хоча слід визнати, що екологічна складова в них не є все ж таки домінуючою.

Наближення України до Європейського Союзу вимагає дотримання відповідних екологічних вимог, гармонізації у сфері правового регулювання охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, в тому числі через політику сталого споживання та виробництва.

Наразі на сьогодні завершено розроблення проекту Стратегії національної екологічної політики України на період до 2020 року (далі - Стратегія), яка у вигляді закону України схвалена на засіданні Уряду в грудні 2010 року. Продовжуються роботи із розроблення Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на найближчі 3 роки, який вперше в практиці природоохоронного законодавства в системному вигляді декларує стратегічні вектори розвитку сталого споживання та виробництва в Україні (пп.3.5, 4.3., 4.4, 4.5. тощо), одним з основних результатів реалізації якого стане підготовка та схвалення в 2012 році проекту Концепції 10-річних рамок політики сталого споживання та виробництва (ССВ) згідно з Йоганнесбурзьким планом дій (ціль 6.1. Стратегії національної екологічної політики на період до 2020 року) [1]. Необхідність прийняття цих документів зумовлена послабленням дієвості екологічної політики та інституцій, істотним зниженням ефективності структури управління в галузі охорони довкілля на державному та

регіональному рівнях, сповільненням необхідних змін у законодавстві, послабленням дієвості контролю за дотриманням екологічних вимог, що призводить до зростання темпів забруднення довкілля, неефективного та виснажливого використання природних ресурсів з врахуванням положень самітів у Ріо-де-Жанейро та Йоганнесбурзі, Цілей розвитку тисячоліття та інших основоположних міжнародних та європейських документів.

При цьому поступовий перехід України на шлях сталого розвитку через поглиблення ринкових перетворень неможливий без визначення якісно нової моделі екологічного управління та формування ідеологічної платформи еколого-збалансованого природокористування (ЕЗП). Основною теоретичною парадигмою є політика «зеленого» економічного зростання в Україні, яка може стати результативною лише за умови створення приблизно ідентичних умов проживання, життєдіяльності та добробуту населення всіх регіонів України. Умовою досягнення балансу інтересів у сфері природокористування є всебічне зрівноваження інтересів економічного, соціального та екологічного розвитку регіону на принципах сталості та екоефективності через політику України у сфері сталого споживання та виробництва.

Основними рушійними силами цього процесу повинні стати [2,3]:

- ✓ подальше поглиблення теоретичного базису щодо низки реформ в цьому напрямі;
- ✓ розробка Національної концепції політики сталого споживання та використання;
- ✓ імплементація ідеології «зеленої» економіки в секторальній політиці та стратегії економічного зростання тощо);
- ✓ визначення критеріїв екологізації споживчої політики в структурі пріоритетів сучасної секторальної політики України;
- ✓ формування свідомого менталітету екологозбалансованого споживання та виробництва;
- ✓ активізація дієвих важелів переходу до сталого споживання та виробництва через запровадження інструментів екологічного аудиту, сертифікації, маркування тощо;
- ✓ подальший розвиток - секторального партнерства та міжнародної підтримки .

Стале споживання та виробництво (ССВ) - наскрізна тема ідеології сталого розвитку, якій наступними роками буде приділятися все більше уваги міжнародною спільнотою. В Україні ж, яка й досі не може підготувати належним чином та ухвалити стратегію сталого розвитку, дебати щодо ССВ навіть не починалися. Хоча вже не тільки міжнародні зобов'язання, а саме життя у вигляді економічної кризи вимагає кардинальних змін у ставленні до споживання ресурсів для різних потреб людини. Адже саме надмірне споживання стало однією з основних причин глобальної кризи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 грудня 2010 року N 2818-VI – [Електронний ресурс] Адреса доступу до сторінки – rada.gov.ua
2. Галушкіна Т.П. Економіка природокористування: [Навчальний посібник] / Галушкіна Т.П. – Харків: Бурун Книга, 2009 – 480с
3. Галушкіна Т.П., Гордійчук С.Г. Екологічна сертифікація в системі екологічного управління. Монографія. – Харків: Бурун Книга, 2010. – С.130-220
4. Окружающая среда и Цели развития на тысячелетие /Под ред. Роберто Мартин-Уртадо, Кэтрин Болт, Кирк Гамильтон. – Всемирный банк, 2002. – 21 с.
5. Онісімова-Голубовська А. Стале споживання – шлях до добробуту / Онісімова-Голубовська А // Енергоефективність та еколого прийнятє енергозабезпечення з позицій християнської відповідальності за створіння. – Ужгород, 2010. – С. 101-107.